

Hazai és határon túli labdarúgó akadémiák utánpótlásedzőinek pedagógiai nézetei

The pedagogical views of coaches at football academies
in Hungary and in neighbouring countries

Kiss Zoltán^{1,2}, Bognár József³, Déri Diána², Csáki István⁴

¹Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia, Felcsút

²Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger

³Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Természettudományi Kar, Eger

⁴Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem, Budapest

E-mail: kiss.zoltan@pfla.hu

Összefoglaló

A sporttehetség és utánpótlásnevelés szakirodalma az edzőkkel szemben támasztott követelmények közül a sportszakmai ismeretek mellett a főbb nevelési tényezőket is kiemelik (Gombocz, 2010). Ugyanakkor elmondható, hogy a nemzetközi jelleg és az iskolai végzettség szerepe mindeztől keves figyelmet kapott a sporttudomány ezen területén. Kutatásunk célja, hogy utánpótlásedzők sportszakmai és a neveléssel kapcsolatos nézeteit bemutassuk, kiemelten a hazai és határon túli edzőkre és a legmagasabb iskolai végzettség szerepére.

A vizsgálatot hazánk hét kiemelt és három határon túli akadémiáján végeztük. Kérdőíves módszerrel hazai (n=79) és határon túli edzőket (n=21) kérdeztünk meg, akik közül 49 fő felsőfokú végzettséggel, míg 51 fő középfokú végzettséggel rendelkezett. Az edzők egyetértési szintjüket 1-4 Likert-skálán jelezték. Adatelemzésként leíró statisztikát, az alminták különbözőségeinek bemutatására kétmintás t-próbát alkalmaztunk (p<0,05).

Az utánpótlásban dolgozó edzők a sikeres labdarúgó pályafutást befolyásoló tényezők közül a technikai képzést tartják leghangsúlyosabbnak a hazai (3,78±0,55) és a határon túli edzők (3,57±0,50), valamint a felsőfokú végzettséggel nem rendelkező edzők (3,76±0,42). A felsőfokú végzettséggel rendelkező edzők a pedagógiai (3,83±0,60) és a pszichológiai ismereteket (3,79±0,63) szignifikánsan fontosabbnak tartják, mint a középfokú végzettséggel rendelkezők (t=2,044; p=0,044 és t=2,408; p=0,018). A hazai edzők (3,1±0,65) szignifikánsan nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a sportolókkal való egyéni bánásmódnak, mint a határon túli edzők (3,10±0,53), (t=3,357; p=0,001).

Hasonló vélemények és nézetek mellett több tényező esetében is eltérő véleményt fogalmazznak meg

a hazai és a határon túli, illetve az eltérő végzettséggel rendelkező edzők. Ezek alapján fontos, hogy a sportági tudás hangsúlya mellett jelentősen erősödjön a pedagógiai tartalom az edzőképzés és továbbképzés minden fokán.

Kulcsszavak: labdarúgás, tehetséggondozás, edzői szemlélet

Abstract

The literature on sport talents and youth development emphasizes the key educational factors in addition to sport-specific knowledge (Gombocz, 2010). However, the international characteristics and the coaches' level of education have not yet gained much attention in sports science. The purpose of this research is to present the views of football coaches on sport-specific and educational aspects of young players with an emphasis on coaches in Hungary and in neighbouring countries as well as on their highest level of education.

The study was conducted in seven football academies in Hungary and three academies in neighbouring countries. A questionnaire was utilized to gain information from coaches in Hungary (n=79) and from abroad (n=21). Altogether 49 participants had higher education and 51 had secondary level as their highest level of education. Coaches indicated their level of agreement on a Likert scale of 1 to 4 in the questionnaire. Descriptive statistics and a two-sample T-test were used to show differences between subsamples (p<0.05).

In terms of the factors influencing the success in youth development, technical training appears to be the most important factor for coaches from Hungary (M=3.78±0.55) and from abroad (M=3.57±0.50), as well as for coaches without university level qualifications (M=3.76±0.42). Coaches with higher level

of qualifications consider pedagogical ($M=3.83\pm 0.60$) and psychological knowledge ($M=3.79\pm 0.63$) more important than those with secondary level of education ($t=2.044$; $p=0.044$ and $t=2.408$; $p=0.018$). Coaches in Hungary ($M=3.61\pm 0.65$) attribute significantly more importance to the individual attention to athletes than coaches from abroad ($M=3.10\pm 0.53$, $t=3.357$; $p=0.001$).

While they showcase a lot of similarities in opinions and views, there are also differences in several factors between Hungarian coaches and coaches in neighboring countries, as well as coaches with different educational backgrounds. This suggests that it is important to strengthen the pedagogical content of all levels of coach education and training in addition to strengthening the emphasis on sport-specific knowledge.

Keywords: football, talent development, coaching approach

Bevezetés

A magyar labdarúgó-válogatott elmúlt néhány évben elért eredményei már bizakodásra adhatnak okot. Ahhoz, hogy a sikerek hosszú távon biztosíthatók legyenek, elengedhetetlennek tűnik az utánpótláskorú fiatalokkal foglalkozó edzők sportszakmai tudásfejlesztése mellett a pedagógiai szerepvállalás tudatosítása is. A következetes nevelői munka az edző oldaláról elengedhetetlen feltétele a sportszakmai tevékenység magas szintű megvalósulásának (Fisher és mtsai, 2019).

Puskás Ferenc egyik ismert mondása: „Tanítsátok a gyerekeket a futballra”, aki maga is úgy vélte, hogy a legmagasabb szintre csak nagyon kevesen jutnak el játékosként és még kevesebben tartoznak abba a szűk körbe, akik értik, magas szinten úzik és oktatni is tudják a sportágot (Both, 2001). „Kiből válik jó edző?” – teszi fel a kérdést Gombocz (2010). Teljesen egyértelmű választ nehéz adni, hiszen nagyon sok edző lehet büszke sikeres életpályájára, holott különböző személyiség- és jellemvonásokkal bírnak, emellett tudásuk, tapasztalatuk és a munkájuk során alkalmazott módszereik és eszközeik is eltérőek. Tény, hogy nem könnyű előre megjósolni, hogy kiből válhat hosszútávon kiemelkedő eredményeket elérő edző.

Akiknél a sport világában a fejlődési szemlélet élvez prioritást, képesek lehetnek az eseményeket tudatosan irányítani és hosszútávú sikereket elérni (Dweck, 2015). Ők azok az egyének, akik sikerként könyvelik el, ha önmagukhoz mérten a legjobbat nyújtják.

Sikeresség a labdarúgásban

A tehetséggondozás és az utánpótlásnevelés folyamatában az edző szerepe és szemlélete jelentős befolyásoló tényező (Vernacchia és mtsai, 2000). Az edzők nézetei arról tanúskodnak, hogy a saját gyakorlati tudásukat, érzéküket és a tapasztalataikat használják a játékosok közötti mozgásminták és a tehetség felismerésére (Christensen, 2009) és így kevésbé meghatározó a korszerű szakmai tudás és a tudományos háttér használata ebben a folyamatban.

A fiatal sportolók az akarat-szorgalom-edzés-munka és a személyiség-motiváció kategóriákat emelik ki elsősorban, mint lényeges tényezők a sikeres labdarúgóvá válásban (Orosz és Bíró, 2009). A játékosok szerint kiemelten fontos az edzőkkel kialakított partneri viszony (Rossmann, 1987), illetve az edzők nevelő szerepe, ezen belül elsősorban a példamutató és a magas szintű irányító és oktatási képesség (Csáki és mtsai, 2013). A hazai utánpótláskorú labdarúgók azt tapasztalják, hogy az edzők inkább verbális formában motiválják és jutalmazzák őket, a büntetés oldaláról viszont a több edzéstevékenység a jellemző (Rábai, 2020).

Edzői szerepek és a labdarúgók személyisége

Gombocz (2008) az edzőkkel szemben támasztott követelmények közé sorolja a sportszakmai követelményeket, melyek között megtalálható az életkori sajátosságokkal, a szervezet terhelésével, a kondicionális képességek fejlesztésével, a sportági technikai és taktikai ismeretek fejlesztésével kapcsolatos tudásanyag. A fiatal labdarúgók tehetséggondozása során a kornak és képességnek megfelelő nevelési módszerek kiválasztása és alkalmazása komoly jelentőséggel bír, hiszen a nevelési helyzetekben meghozott döntések hatással vannak a sportolói karrier alakulására (Kiss és Bognár, 2018).

Az utánpótlásnevelés során az edző számára reális lehetőség és egyúttal szükség mutatkozik arra, hogy megerősítse a sportolók pozitív jellemvonásait és érvényesítse a sport általi nevelőhatásokat. A megfelelő pedagógiai célokkal és felkészültséggel rendelkező edzők a sportolókkal való folyamatos kapcsolatuk során a személyiségfejlődést egyértelműen pozitív irányba tudják befolyásolni (Biróné, 2004). Gyömbér és Kovács (2012) szintén az edző pedagógiai szerepét emeli ki, így az edző tanítványainak a sportági felkészítés mellett különböző készségeket és stratégiákat is tanít, mintegy felkészíti őket a sporton kívüli életre. A tanári szereppel járó szisztematikus nevelőhatás kiemelten fontos tényező a fiatal sportolók tehetséggondozása során, melyből a nevelő-nevelt kapcsolat minősége érdemes kiemelésre (Budavári, 2007).

A fiatal sportolók egyes személyiségdimenziókban eltérő jellemzőket és értéket mutatnak. A különböző dimenziók mélyebb megismerése a fiatal labdarúgók esetében nemcsak a deviáns magatartás megelőzésében, hanem a nevelési folyamat sikerességében is jelentős segítséget nyújthat (Kiss és mtsai, 2017). A labdarúgók személyiségjegyei jelentősen befolyásolják a tehetséggondozás sikerességét, így az ezzel összefüggő ismeretek birtokában az edzők az egyéni bánásmód elvei mentén célirányosan alkalmazhatják a sportolók személyiségfejlesztésében a különböző pedagógiai módszereket és eszközöket.

Ranschburg (2013) szerint a nevelői magatartás a gyermekhez való viszonyulás és a feléje irányuló viselkedés konvencionális módját jelenti. Az optimálisnak tűnő nevelői magatartás kijelölése nehéz döntés, melyet a nevelő (edző) személyisége és egyénisége, valamint a sportoló igényei és szükségletei is jelentősen befolyásolnak.

Kiemelkedő jelentőségű az edzői munkában a pedagógiai és pszichológiai ismeretek elmélyítése és alkalmazása, mivel így a különböző módszerek és eljárások jobban beépülnek a mindennapi korosztályos nevelési és képzési folyamatokba (Géczi és mtsai, 2005). A labdarúgás Magyarországon is népszerű sportág és komoly hagyományokkal bír, ennek ellenére a futballisták pedagógiai és pszichológiai gondozásának fontossága még nem eléggé elfogadott.

Nemzetközi kitekintés

Az Ajax labdarúgó akadémiáján kiemelt helyet foglal el a fiatal játékosok szociális készségeinek és kommunikációs stílusának fejlesztése, mivel ez szerintük hozzájárul a sikeres labdarúgó karrier megkezdéséhez (Larsen és mtsai, 2020). Norvégia egyik patinás klubjában, a Rosenborg BK-ban fontos tényezőként tekintenek a labdarúgás és az iskolai kötelezettség harmóniájára. Az utánpótláscsapatok edzői szoros kapcsolatot ápolnak a helyi középiskolák tanáraival és komoly szerepük van az intézmények közötti jó viszony meglétében, valamint felelősséget vállalnak a sportolók tanulmányi eredményéért (Aalberg és Saether, 2016). Hasonló szemléletről tanúskodik Larsen és mtsai (2012) tanulmánya, ahol megemlítik, hogy a dán Aarhus edzőinek feladatai között szerepel az utánpótláskorú labdarúgók szociális készségeinek fejlesztése, mely erősíti az edzők és a csapattársak együttműködését.

A legmagasabb iskolai végzettség szerepe

Intézményesített keretek között a tanárképző karral rendelkező felsőfokú oktatási intézmények biztosítják a legjobb lehetőséget a pedagógiai attitűdök és ismeretek fejlesztésére a fiatal labdarúgókat képző és nevelő edzők számára. Romániában, Szlovákiá-

ban és Szerbiában a magyarországihoz hasonlóan a testnevelő tanárok alap és mesterfokon szerezhetnek felsőfokú végzettséget az egyetemeken. Romániában (3+2 év) és Szlovákiában (5 év) az edzőképzés az egyetemeken is zajlik, míg Szerbiában főiskolákon szervezik meg a 3 éves képzést. Magyarország és a három szomszédos ország egyaránt tagja az UEFA edzőképző rendszerének, ami független a felsőfokú intézmények képzésétől. Azonban Romániában az UEFA-licencet megszerzését szolgáló tanfolyamokra (B, A, PRO szint) a jelentkezés előfeltétele az egyetemen szerzett edzői oklevél, a többi országban ez nem feltétel.

Kifejezetten kevés kutatás foglalkozik az eltérő végzettséggel bíró labdarúgó edzők neveléssel kapcsolatos nézeteinek vizsgálatával. Ezek közül Varga (2017) az edzők pedagógiai nézeteit vizsgálva azt találta, hogy az alacsonyabb végzettségű edzők közül többen gondolják, hogy az edzői munkájuk akkor eredményesebb, ha a játékosaik kedvelik őket, szemben a magasabb iskolai végzettség meglétével. Emellett bemutatásra került, hogy a magasabb szakvégtettségű edzőket jobban bántja a sportolók nem megfelelő önértékelése, mint az alacsonyabb végzettségűeket. Varga és munkatársai (2018) emellett a magyar labdarúgó akadémiákon tevékenykedő utánpótláskorú sportolókkal foglalkozó edzők pedagógiai nézeteit vizsgálva azt emelte ki, hogy a magasabban kvalifikált edzők nagyobb része véli úgy, hogy az edzői tevékenység alatt inkább tetten érhető volt a nem megfelelő kapcsolat a tanítványaikkal való viszonyban, mint az alacsonyabb végzettségű edzők esetében.

A kutatás célja

Mindezek alapján jelen kutatás célja az eltérő szociokulturális környezetben tevékenykedő és különböző szintű iskolai végzettséggel rendelkező utánpótlás labdarúgó edzők tehetséggondozáshoz köthető nézeteiket bemutatni. Ebben jelentős szerepet kaptak azok a sportszakmai és a pedagógiai faktorkok, amelyek hatással vannak a fiatal labdarúgók tehetségének minél eredményesebb kibontakoztatására, ezáltal segítve edzőik szakmai tevékenységeinek sikerességét. A kutatás során lényeges megkülönböztető tényezőként tekinttünk a hazai és határon túli labdarúgó akadémiák edzőire, valamint a felső- és középfokú végzettségűekre.

Anyag és módszerek

Mintavétel

A vizsgálatba Magyarország hét kiemelt, valamint három határon túli akadémiájának edzőit (N=100) vontuk be. A kutatásba hazai (n=41) és határon túli

1. táblázat. Az utánpótlás labdarúgó edzők pályafutásának sikerességét befolyásoló sportszakmai tényezők a hazai és határon túli edzők véleménye alapján (Megjegyzés: A kérdésekre adott válaszlehetőségek összpontszámának terjedelme: 1–4.; * $p < 0,05$)

Table 1. Professional factors influencing the career success of youth football coaches according to the opinion of coaches in Hungary and abroad (Notification: The range of total scores for possible answers given to the questions is 1-4; $p < 0.05$)

	Hazai edző	Határon túli edző	t	p
	M \pm SD	M \pm SD		
A labdarúgás technikai képzésének ismeretei	3,78 \pm 0,55	3,57 \pm 0,50	1,571	0,119
A labdarúgás taktikai képzésének ismeretei	3,65 \pm 0,61	3,52 \pm 0,60	0,868	0,388
A labdarúgás koordinációs képesség fejlesztésének ismeretei	3,52 \pm 0,70	3,29 \pm 0,56	1,408	0,162
A labdarúgás kondicionális képesség fejlesztésének ismeretei	3,49 \pm 0,70	3,24 \pm 0,62	1,520	0,132
A labdarúgó ízületi mozgékonyág fejlesztésének ismeretei	3,31 \pm 0,75	3,33 \pm 0,57	-0,139	0,890
A professzionális labdarúgó múlt	2,79 \pm 0,89	2,76 \pm 0,88	0,129	0,898
Az amatőr labdarúgó múlt	2,45 \pm 0,91	2,57 \pm 0,92	-0,533	0,595

($n=8$) felsőfokú végzettséggel rendelkező, valamint hazai ($n=38$) és határon túli ($n=13$) felsőfokú végzettséggel nem rendelkező edzőt vontunk be.

Az edzők minden intézményben négy azonos korosztály (U-15, U-16, U-17, U-19) mellett végzik a feladatukat. Azok a vezetőedzők, az asszisztens edzők, az erőnléti edzők és videóelemzők kerültek a vizsgálat fókuszába, akik napi kapcsolatban vannak a gyermekkel. Az adatfelvétel időpontjában nem minden akadémiánál volt korosztályonként a négy munkakör betöltve, így a hazai akadémiákon ($n=96$) dolgozó edzők közül ($n=79$) válaszait tudtuk feldolgozni. A határon túliak vonatkozásában a teljes minta $n=21$, itt a magyar nemzetiségű edzők vettek részt a kutatásban és ők mindannyian kitöltötték a kérdőívet.

A vizsgálatban szereplő hazai és határon túli edzők életkora nem különbözik jelentősen ($M_{\text{hazai}}=38,50\pm 6,52$ év; $M_{\text{határon túli}}=35,71\pm 4,82$ év). A hazai edzők közül szakirányú felsőfokú végzettséggel (szakedző; szakedző MSc; testnevelő-edző BSc, MSc) 14,64%, illetve, (testnevelő egyetemi, főiskolai oklevél) 53,65%, nem szakirányú felsőfokú végzettséggel 31,71% rendelkezik. A határon túli edzők 75%-a szakirányú, míg 25%-a nem szakirányú felsőfokú végzettségű.

Az adatfelvételi helyszíneken az intézményeket irányító testület jóváhagyta a kutatáshoz tartozó etikai és módszertani engedélyt. Az adatfelvétel 2019 tavaszán és 2020 őszén hétköznapokon, a délutáni edzések előtt történt a felkészülési, illetve a versenyzési időszakban.

Adatfelvétel és elemzés

A vizsgálathoz kérdőíves módszert alkalmaztunk, melyben hét sportszakmai és hat pedagógiai irányultságú volt. A kérdések arra irányultak, hogy a fiatal labdarúgókkal foglalkozó edzők mely sportszakmai

és pedagógiai tényezőket tartják dominánsnak saját utánpótlás edzői pályafutásuk sikerességének zálogaként. A kérdéseket Orosz és Bíró (2009) tanulmánya alapján alakítottuk ki. A kutatás kezdetén előmérést végeztünk az egyik kiemelt akadémián és ezen tapasztalatok alapján úgy döntöttünk, hogy nem változtattunk sem a kérdőív tartalmi, sem a formai részén.

A sportszakmához köthető állításokat tekintve, a labdarúgó múlt, a labdarúgás taktikai, technikai képzésének, valamint a kondicionális, koordinációs képesség és ízületi mozgékonyág fejlesztésének ismeretei, míg a pedagógiai faktorok közül a sportolók egyéni bánásmódja és a konfliktusos nevelési helyzetben hozott döntések egyaránt megtalálhatók a kérdések között.

A kérdőív zárt végű kérdéseket tartalmazott. Az edzőknek 1-től 4-ig terjedő attitűdskálán kellett meghatározni, hogy mennyire értenek egyet az adott állítással: az 1-es érték jelentette a kérdéssel vagy meghatározással való teljes egyet nem értést, az 4-es érték pedig az állítással való teljes egyetértést.

A kérdőív adatainak elemzéséhez az SPSS 25.0 statisztikai programot alkalmaztunk. A minta jellemzéséhez leíró statisztikát, az alminták közötti különbségek bemutatásához kétmintás t -próbát alkalmaztunk ($p < 0,05$).

Eredmények

Az utánpótlás labdarúgó edzők pályafutásának sikerességét befolyásoló sportszakmai tényezői tekintetében elmondható, hogy mindkét almintá a labdarúgás technikai képzésének ismereteit ($M_{\text{hazai}}=3,78\pm 0,55$; $M_{\text{határon túli}}=3,57\pm 0,50$) jellemezte magas értékkel, míg a legalacsonyabb értékeket a professzionális ($M_{\text{hazai}}=2,79\pm 0,89$; $M_{\text{határon túli}}=2,76\pm 0,88$) és az amatőr labdarúgó múlt ($M_{\text{hazai}}=2,45\pm 0,91$; $M_{\text{határon túli}}=2,57\pm 0,92$) kapta (1. táblázat).

2. táblázat. Az utánpótlás labdarúgó edzők pályafutásának sikerességét befolyásoló pedagógiai tényezők – a hazai és határon túli edzők véleménye alapján (Megjegyzés: ld. 1. táblázat)

Table 2. Pedagogical factors influencing the success of youth football coaches' careers – based on the opinions of coaches in Hungary and abroad (Notification: See Table 1.)

	Hazai edző	Határon túli edző	t	p
	M±SD	M±SD		
A pedagógiai ismeretek	3,77±0,55	3,52±0,51	1,844	0,068
A pszichológiai ismeretek	3,70±0,61	3,43±0,50	1,846	0,068
A sportolók egyéni bánásmódot igényelnek*	3,61±0,65	3,10±0,53	3,357	0,001
Az edző konfliktusos nevelési helyzetben olyan döntést hozzon a sikeres felnőtt pályafutás érdekében, mely ellentétes a saját és a játékos pillanatnyi érdekével	2,80±0,99	2,95±0,86	-0,636	0,526
Az edző csak a sporttal, kapcsolatos feladatokkal foglalkozzon a játékosok esetében	2,51±0,97	2,43±0,92	0,361	0,719
Az edző csak a játékosok sporton kívüli problémájával foglalkozzon	1,90±0,87	2,19±0,92	-1,333	0,186

3. táblázat. Az utánpótlás labdarúgó edzők pályafutásának sikerességét befolyásoló sportszakmai tényezők – a felső- és középfokú végzettségű edzők véleménye alapján (Megjegyzés: ld. 1. táblázat)

Table 3. Professional factors influencing the career success of youth football coaches – based on the opinion of coaches with university or secondary level education (Notification: See Table 1.)

	Felsőfokú végzettségű edző	Középfokú végzettségű edző	t	p
	M±SD	M±SD		
A labdarúgás technikai képzésének ismeretei	3,70±0,65	3,76±0,42	-0,570	0,570
A labdarúgás taktikai képzésének ismeretei	3,60±0,69	3,67±0,51	-0,561	0,576
A labdarúgás koordinációs képesség fejlesztésének ismeretei	3,50±0,75	3,45±0,61	0,372	0,711
A labdarúgás kondicionális képesség fejlesztésének ismeretei	3,42±0,77	3,47±0,61	-0,375	0,708
A labdarúgó ízületi mozgékonyág fejlesztésének ismeretei	3,22±0,82	3,41±0,60	-1,344	0,182
A professzionális labdarúgó múlt	2,60±0,90	2,94±0,83	-1,985	0,050
Az amatőr labdarúgó múlt	2,51±0,98	2,43±0,85	0,438	0,662

A pedagógiai tényezők eredményei alapján elmondható, hogy a hazai és határon túli edzők kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a pedagógiai ismereteknek ($M_{\text{hazai}}=3,77\pm0,55$; $M_{\text{határon túli}}=3,61\pm1,4$), míg legkevésbé meghatározónak „Az edző csak a játékosok sporton kívüli problémájával foglalkozzon” ($M_{\text{hazai}}=1,9\pm0,87$; $M_{\text{határon túli}}=2,19\pm0,92$) kérdést tekintik (2. táblázat).

Hazai és határon túli edzők jellemzői

A kétmintás t-próba eredménye alapján elmondható, hogy az edző sikerességét befolyásoló sportszakmai tényezők mentén nem volt különbség a hazai és határon túli edzők nézetei között.

A felső- és középfokú végzettségű edzők jellemzői

A sportszakmai tényezőket elemezve megállapítható, hogy a felső- és középfokú végzettségű edzők között a sportszakmai kérdésekben nem mutatkozott statisztikailag kimutatható különbség (3. táblázat).

A pedagógiai tényezők tekintetében a felsőfokú végzettségű edzők szignifikánsan magasabb értékekkel jel-

lemeztek a pedagógiai ($t=2,044$; $p=0,044$) és a pszichológiai ismeretek ($t=2,408$; $p=0,018$) jelentőségét a középfokú végzettségű társaikkal szemben (4. táblázat).

Megbeszélés és következtetések

A kutatás során a hazai és határon túli labdarúgó akadémián dolgozó edzők véleményét vizsgáltuk, melyek hozzásegíthetik a sportszakembereket a fiatal labdarúgók tehetségének optimális fejlesztéséhez, hozzájárulva ezzel egyéni pályafutásuk sikerességéhez. A vizsgálat eredményei alapján elmondható, hogy a hazai és határon túli, valamint a felső- és középfokú végzettséggel rendelkező utánpótláskorúakkal foglalkozó labdarúgó edzők bizonyos tekintetben eltéréseket mutattak.

A sportszakmával összefüggő kérdések vonatkozásában a vizsgálatban részt vevő edzők különösen fontosnak tekintik a technikai és taktikai képzést, míg legkevésbé lényeges jelentőséget a labdarúgó múltnak tulajdonítanak. Orosz és Bíró (2009) azt a megállapítást tették, hogy az edzők a tehetségesség kritériumaként elsősorban a taktikai-kognitív kész-

4. táblázat. Az utánpótlással foglalkozó labdarúgó edzők pályafutásának sikerességét befolyásoló pedagógiai tényezők – a felső- és középfokú végzettségű edzők véleménye alapján (Megjegyzés: ld. 1. táblázat)

Table 4. Pedagogical factors influencing the career success of youth football coaches – based on the opinion of coaches with university or secondary level education (Notification: See Table 1.)

	Felsőfokú végzettségű edző	Középfokú végzettségű edző	t	p
	M±SD	M±SD		
A pedagógiai ismeretek*	3,82±0,60	3,61±0,49	2,044	0,044
A pszichológiai ismeretek*	3,79±0,63	3,51±0,54	2,408	0,018
A sportolók egyéni bánásmódot igényelnek	3,53±0,68	3,49±0,64	0,319	0,751
Az edző konfliktusos nevelési helyzetben olyan döntést hozzon a sikeres felnőtt pályafutás érdekében, mely ellentétes a saját és a játékos pillanatnyi érdekével	2,74±1,08	2,94±0,83	-1,056	0,294
Az edző csak a sporttal, kapcsolatos feladatokkal foglalkozzon a játékosok esetében	2,47±1,01	2,53±0,92	-0,299	0,766
Az edző csak a játékosok sporton kívüli problémájával foglalkozzon	1,94±0,95	1,94±0,95	-0,218	0,828

ségeket emelték ki. Azonban Bognár és Csáki (2020) szerint az akadémiai rendszerben nevelkedő fiatal játékosok úgy érzik, hogy saját szorgalmuk és hozzáállásuk az, ami inkább segít nekik sikereik elérésében, mint az edzők tudása, kompetenciája.

A labdarúgó múlttal kapcsolatos álláspontok arra engednek következtetni, hogy az a szemlélet kezd uralkodóvá válni a tehetséggondozás területén, miszerint az aktív labdarúgó pályafutás ugyan nem hátrány az edzők számára, de a tudás és végzettség megszerzése – melyet később a gyakorlatban való alkalmazás követ – formális tanulás útján elengedhetetlen. Napjainkban megfigyelhető, hogy a labdarúgó sportakadémiák egyre több fiatal, felsőfokú végzettségű sportszakembert alkalmaznak a különböző szakterületeken, így koruknál fogva sem állhat mögöttük hosszú és tartalmas sportpályafutás.

A pedagógiai tényezők esetében a hazai és határon túli, valamint a felső- és középfokú végzettségű edzők csoportjai is kiemelték a pedagógia szerepét és egyöntetűen utasították el azt az állítást, hogy az edző csak a játékosok sporton túli problémájával törődjön. A hazai edzők az egyéni bánásmódnak nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a határon túli kollégák álláspontjával összevetve, míg a felsőfokú végzettségű sportszakemberek a pedagógiai és pszichológiai faktorokat jobban preferálják a csak érettségivel rendelkező edzőkkel szemben. Egy korábbi kutatás azt mutatta, hogy a határon túli labdarúgók inkább tekintik barátoknak, családtagnak edzőiket, mint a hazai sportolók (Kiss és mtsai, 2019).

A magasabb iskolai végzettséggel rendelkező edzők véleménye nemcsak a pedagógiai, hanem a pszichológiai ismeretek terén is szignifikáns eltérést mutat az alacsonyabb végzettségű edzők nézeteitől. Kis (2004) rámutat arra a lényeges összekapcsolódásra, miszerint a sportági képzés folyamata egyúttal

nevelési folyamat is. Azok az edzők nevelnek valójában, akik ezt a nézetet nemcsak szóban képviselik, hanem a hosszútávú eredményesség jegyében a gyakorlatban is megvalósítják a pedagógiai tevékenységükkel. Akik az eredményességet tekintve rövidtávban gondolkodnak, azoknál nem beszélhetünk tudatos nevelői attitűdről, a nevelési eszközöket legtöbb esetben csak akkor használják, amikor már nagy a probléma, és „gyorsan kell lépni”. Kiss és mtsai (2015) rávilágítanak arra, hogy a labdarúgó tehetséggondozó központok képzési rendszerében nemcsak sportszakmai, hanem jelentős pedagógiai hatások is érik a fiatal sportolókat, hiszen az edző – sportoló (tanár – diák, nevelő – nevelt) kapcsolat pedagógiai viszony is.

A középfokú iskolai végzettséggel bíró, így pedagógiai tanulmányokat legfeljebb OKJ vagy UEFA licence tanfolyamokon folytatott edzőknek a pedagógiai és pszichológiai elméleti ismeretei minden bizonnyal jóval felületesebbek a magasabb végzettségű edzőkkel összevetve, így elképzelhető, hogy a fiatal sportolók személyiségfejlesztését kevésbé tartják relevánsnak. Rábai (2018) megállapította, hogy a szakmai vezetők inkább a fiatalabb korosztálynál tartják fontosabbnak az edzők pedagógiai végzettségét, idősebbeknél a pedagógiai érzék élvez prioritást. Hasonlóan, az idősebb korosztályok felé haladva inkább a szakmai munkát előtérbe helyező edzőket találunk (Gombocz, 2004).

A pedagógiai elméleti felkészültség hiányában is lehet megfelelő munkát végezni, amennyiben a pedagógiai gyakorlati felkészültség (például: „ösztönös pedagógia”) bizonyos szinten rendelkezésre áll (Gombocz, 2008). Ennek megállapítása azonban nem egyszerű, így eredményessége is kérdéses.

A vizsgálatunkban részt vevő edzők véleménye alapján az utánpótláskorú labdarúgókkal foglalkozó

magasabb végzettségű szakemberekben megerősödhet az a szemlélet, hogy a pedagógiai tevékenységek és pszichológiai ismeretek alkalmazása nélkül nem lehetnek sikeresek a labdarúgók tehetségének kibontakoztatásában. Ez a karrierépítésben és az egyéni fejlődésben is fontos szerepet kap, mely irányítúként szolgálhat a fiatalok és az alacsonyabb iskolai végzettséggel bíró edzők számára.

Az akadémia vezetőinek érdemes megfontolni, hogy további, neveléstudományhoz köthető tanulmányok folytatására ösztönözzék és támogassák ebben az alacsonyabb iskolázottsággal rendelkező szakembereket, ami hozzásegíti őket a pedagógiai eszköztáruk bővítéséhez és ezáltal a nevelési módszereket még hatékonyabban tudják alkalmazni a különböző nevelési helyzetekben. Gombocz (2008) véleménye is azt a szemléletet erősíti, hogy az utánpótlásedzők sikerességét nem kizárólag a sportszakmai ismeretek magas szintű birtoklása határozza meg, hanem a pedagógiai tényezőknél is kiemelt szerepük van. A tehetséggondozás komplexitásának ez a szegmense is szükséges ahhoz, hogy a hazai és a határon túli akadémiák hosszú távon képesek legyenek biztosítani az első osztályú klubok és a felnőtt labdarúgó válogatott utánpótlását.

További kutatási irányként megfogalmazható, hogy a szakmai és a pedagógiai-pszichológiai tényezők miképpen lehetnek együttesen hatékonyak és hatásosak a különböző korosztályokkal dolgozó edzők között.

Felhasznált irodalom

- Aalberg, R.R., Saether, S.A. (2016): The talent development environment in a Norwegian top-level football club. *Sport Science Review*, **25**: 3-4. 159-182.
- Biróné N.E. (2004): A sportoló felkészítése pedagógiai folyamat; célja a teljesítményfokozás. In: Biróné N.E. (eds.): *Sportpedagógia. Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 111-145.
- Bognár J., Csáki I. (2020): Kiemelt akadémiai rendszer labdarúgójának véleménye a sportágválasztásról, sikerességről és az edzői szerepekről. *Magyar Pedagógia* **120**: 3. 229-246.
- Both J. (2001): *A futball egy nagy játék. II. kötet – Képzés*. Both és Társa Bt., Budapest-Hermina-mező.
- Budavári Á. (2007): *Sportpszichológia*. Medicina Kiadó, Budapest.
- Christensen, M.K. (2009): "An Eye for Talent": Talent identification and the "Practical Sense".
- Csáki I., Bognár J., Trzaskoma-Bicsérdy G., Zalai D., Mór O., Révész L. Géczi G. (2013): A sportágválasztás, a tehetséggondozás és az edző – sportoló kapcsolat vizsgálata elit utánpótláskorú labdarúgók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **55**: 9-16.
- Dweck C.S. (2015): *Szemléletváltás. A siker új pszichológiája*. HVG Kiadó Zrt. Budapest.
- Fisher, L.A., Larsen, E.K., Bejar, M.P., Shigeno, T.C. (2019): A heuristic for the relationship between caring coaching and elite athlete performance. *International Journal of Sports Science and Coaching*, **14**: 2. 126-137.
- Géczi, G., Révész, L., Bognár, J., Vincze, G., Benzenleitner, O. (2005): Talent and talent development in sport: The issue of five sports. *Kalokagathia*, **43**: 3. 113-123.
- Gombocz J. (2004): A testnevelő tanár és az edző pedagógiai szerepe. In: Biróné N. E. (eds.): *Sportpedagógia. Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 147-171.
- Gombocz J. (2008): *Sportolók nevelése. A pedagógia és a sportpedagógia alapkérdései*. ÖTM. Budapest.
- Gombocz J. (2010): *Sport és nevelés*. Balaton Akadémia Kiadó. Keszthely.
- Gyömbér N., Kovács K. (2012): *Fejben dől el. Sportpszichológia mindenkinek*. Noran Libro Kiadó. Budapest.
- Kis J. (2004): *A testnevelés és sporttudomány pedagógiai alapjai*. Fitness Kft. Budapest.
- Kiss Z., Fózer-Selmeci B., Csáki I., Bognár J. (2015): Bentlakó labdarúgó-korosztályok pszichés-mentális jellemzői. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika*, **16**: 4. 331-347.
- Kiss Z., Csáki I., Fózer-Selmeci B., Bognár J. (2017): Elit labdarúgó akadémia utánpótlás játékosai személyiségdimenzióinak összehasonlító vizsgálata nem sportolókkal. *Testnevelés, Sport, Tudomány*, **2**: 1-2. 49-54.
- Kiss Z., Bognár J. (2018): Fiatal labdarúgók bevalását befolyásoló nevelési tényezők: egy kiemelt akadémia döntéseinek tanulságai. In: Endrődy-Nagy O., Fehérvári A. (eds.): *Innováció, kutatás, pedagógusok*. Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete. Budapest. 103-119.
- Kiss Z., Csáki I., Bognár J. (2019): Magyar és határon túli bentlakásos labdarúgó akadémia sajátosságai az edző szerepe és jellemzői tekintetében. *Különleges bánásmód* **5**: 2. 7-18.
- Larsen, C.H., Storm, L.K., Saether, S.A., Pyrdol, N., Henriksen, K. (2020): A world class academy in professional football: The case of Ajax Amsterdam. *Scandinavian Journal of Sport and Exercise Psychology*, **6**: 33-43.

- Larsen, C.H., Alfermann, D., Christensen, M. K. (2012): Psychosocial skills in a youth soccer academy: A holistic ecological perspective. *Sport Science Review*, **21**: 3-4. 51-74.
- Orosz R., Bíró Zs. (2009): *A siker kapujában*. Kék Bolygó Tehetségpont. Debrecen.
- Ranschburg J. (2013): *Személyiségünk titkai*. Saxum Kft. Budapest.
- Rábai D. (2018): Lila-fehér mezben. Egy fővárosi és egy vidéki labdarúgó akadémia neveléstudományi megközelítésű vizsgálata, összehasonlítása. *Iskolakultúra*. **3**: 4. 53-63.
- Rábai D. (2020): Edző-játékos kapcsolat jellemzői a fővárosi és vidéki labdarúgó akadémiákon. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **21**: 2. 12-20.
- Rossmann, E.D. (1987): *Verhaltenskonzepte für das sportliche Training von Jugendlichen*. Hofmann, Verlag, Schorndorf.
- Varga D. (2017): Képben a gyermekkép: Labdarúgó edzők nézetei a mester és utánpótláskorú tanítványai kapcsolatáról. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **18**: 3. 46-51.
- Varga D., Kovács E., Gombocz J. (2018): Edzők gyermekfelfogása a magyarországi labdarúgó akadémiákon. *Magyar Sporttudományi Szemle*, **19**: 1. 44-50.
- Vernacchia, R.A., McGuire, R.T., Reardon, J.P., Templin, D.P. (2000): Psycho-social characteristics of Olympic track and field athletes. *International Journal of Sport Psychology*, **31**:1. 5-23.

Könyvismertető

A gazdaságilag fejlett országok polgárainak egyre növekvő hányada kétségbeesett harcot vív saját testével. Szeretnének aludni, de nem tudnak; szeretnének karcsúak lenni, de elnehezednek; szeretnének kedélyesek, vidámak lenni, de nem képesek elszakadni egészségi és egzisztenciális forrásokból táplálkozó szorongásaiktól. E problémák kezeléséhez az inaktivitás jövőbeli „járványszerű” kialakulásának leküzdése is hozzájárul, ami összefügg a nem fertőző betegségek világméretű, globális elterjedésének prevenciójával. Intervenciós programok kidolgozása szükséges a képernyő előtt töltött idő, az automatizált, számítógépek által vezérelt tanulási és munkatevékenységek, valamint a motorizált közlekedés révén bekövetkező inaktivitás ellensúlyozására.

A fizikai aktivitás és a sedens viselkedés minden területét (közlekedés, iskola, munkahely, szabadidő, otthon) elemző többszintű modellek jobb, kontextusra szabott beavatkozásokhoz, azaz intervenciók kidolgozásához kínálnak lehetőségeket. Ebben rejlenek azok a nevelési eljárásmodok, amelyeket javasolt kiaknázni mind a gyermekek, mind a fiatalok és a felnőttek körében.

Megoldást kínál az alábbi három kontinuitás kutatására alapozott egészségközpontú fizikai aktivitás növelése és a sedens életvitel racionalizált csökkentése.

1. Egészség és betegség kontinuitás: Az optimális egészségi állapot elérése, egyúttal a betegség prevenciója, minden ember, közösség és társadalom érdeke.

2. Fizikai aktivitás és sedens életvitel kontinuitás: Az egészségi állapot javításához, a jóllét és a kapcsolódó életminőség fenntartásához hozzájárul a fizikailag aktív életvitel növelése és ugyanakkor a sedens életvitel mérséklése.

3. Motiváció és motivátlanság kontinuitás: A fiataloktól élethosszig tartó motiváció kialakítása és fenntartása elengedhetetlen az egészségközpontú fizikai aktivitás életvitelbe történő beépüléséhez. A motivátlannak pedig a viselkedés megváltoztatására kidolgozott pszichológiai és pedagógiai stratégiák „terelhetik” vissza a helyes útra.

